

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-40>

Микола Гамкало

*доцент кафедри оперної підготовки та музичної режисури
Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського
(Київ, Україна)*

Mykola Gamkalo

*Associate Professor, Department of Opera Training and Music Direction
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music,
(Kyiv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5919-2099>

© Гамкало М., 2025.

ПРАКТИЧНИЙ ТА ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ СТУДЕНТАМ РОБОТИ З ПАРТИТУРОЮ

Анотація. У статті розглянуто практичні та теоретичні аспекти викладання роботи з партитурою студентам – майбутнім музичним режисерам. Обґрунтовано важливість читки партитури як обов'язкової дисципліни, що формує художнє бачення, професійну мову й аналітичну компетенцію майбутнього режисера. Проаналізовано педагогічні підходи до навчання, врахування музичного досвіду студентів та роль співпраці з диригентом для досягнення цілісності музично-сценічного твору.

Ключові слова: читка партитури, музична режисура, музична освіта, педагогіка, сценічне мистецтво.

Вступ. Режисура – мистецтво створення цілісного, художнього твору – вистави. У класичній музично-режисерській практиці, де режисер повинен опанувати вміння аналізувати, інтерпретувати музичний матеріал, неабияку роль відіграє предмет «Читання партитур». На подив і жаль спеціалістів, наші студенти тепер цей предмет вивчають лише «за вибором».

А у «виробництві» оперної вистави необхідно оперувати музичним матеріалом саме керуючись партитурою.

У сучасному мистецькому освітньому процесі підготовка музичного режисера вимагає глибокого синтезу теоретичних знань і практичних навичок. В умовах зростання вимог до якості музично-сценічної продукції особливої значущості набуває здатність режисера грамотно працювати з музичним текстом, зокрема з оркестровою партитурою. Саме партитура є тією основою, яка визначає внутрішню логіку розвитку оперної дії, її темпоритмічну

структуру, атмосферу та психологічне забарвлення сцен.

На жаль, у сучасних навчальних планах дисципліна «Читка партитури» часто має факультативний або вибірковий статус. Це призводить до того, що випускники, які мають режисерську спеціалізацію, нерідко виявляються недостатньо підготовленими до професійної взаємодії з музичним матеріалом та оркестровою фактурою. У результаті втрачається цілісність режисерського бачення, а постановки набувають декоративного, поверхневого характеру, що суперечить природі музично-сценічного мистецтва.

Тема набуває особливої актуальності також через розвиток міждисциплінарного підходу у мистецтві, де режисер все частіше виступає не лише як сценічний інтерпретатор, але і як художній лідер, який має координувати процес постановки у тісній співпраці з диригентом, сценографом, хормейстером, технічною командою. Відсутність навичок роботи з партитурою унеможливорює повноцінну творчу комунікацію між цими учасниками процесу.

Отже, актуальність дослідження полягає у необхідності переосмислення ролі предмету «Читка партитури» у професійній підготовці студентів-режисерів, розробці ефективних методик викладання та впровадженні системного підходу до формування музично-аналітичної компетенції майбутнього режисера.

Проблематика дослідження. Під час викладання студентам, майбутнім музичним режисерам, роботи з партитурами необхідно враховувати наступні аспекти.

Партитура як інструмент режисера. Читка партитури дозволяє режисерові глибше осмислювати музичну драматургію, відчувати ритміку, темброві відтінки, конфлікти та кульмінаційні моменти, що безпосередньо впливають на сценічне втілення [1].

Виклики сучасної освіти. Предмет «Читка партитур» часто має статус вибіркової дисципліни, що суттєво знижує рівень підготовки студентів. Проте для професійного музичного режисера він має бути обов'язковим.

Методологія викладання. Вивчення партитури передбачає засвоєння

основ оркестровки, знання діапазонів та звучання різних інструментів, розуміння композиційної логіки. Практичне читання партитури розвиває образне мислення і слухову уяву.

Педагогічні підходи. Враховуючи музичний бекграунд кожного студента (оркестрова чи вокальна освіта), викладач має коригувати методи роботи для забезпечення цілісного сприйняття партитурного тексту.

Практична реалізація. Здатність читати партитуру впливає на режисерські рішення в сценографії, пластиці акторів, драматургії сцен, а іноді – навіть на вибір кольорової гами костюмів [2].

Співпраця з диригентом. Партитура стає спільною мовою між режисером та диригентом. Знання партитури забезпечує ефективну комунікацію та спільну роботу над музично-сценічною цілісністю постановки [4].

Концентруючи увагу на тембральному забарвленні кожного епізоду, студент багато дізнається про аналізований твір. Отже, характеристика персонажів, метроритм, що підкреслений ударними та percussion, атмосфера, що нагнітається мідними духовими чи, навпаки, ніжним звучанням арфи або скрипки [3].

До вивчення цього музичного матеріалу слід підходити з усією педагогічною мудрістю, оскільки студент-початківець ще не працює з великим обсягом музичного матеріалу, йому здається, що сцену, окремий епізод музичної вистави можна реалізувати за клавіром. Але виконання концертмейстером навчального уривку (сцени, дії) з клавіру чи партитури має суттєву відмінність навіть у слуховому сприйнятті.

І, проаналізувавши партитуру, збагативши уявлення про твір багатоголоссям, студент-режисер зможе більш влучно знайти потрібні образи та передати їх у мізансценуванні, сценографії, поведінці співаків-акторів. Навіть вибір костюмів може диктуватися тембральним «забарвленням» оркестру.

Крім того, студенти старших курсів, магістри, аспіранти, втілюючи цілісні постановки, співпрацюють з диригентами, звичайно, разом продумуючи

ключові моменти в партитурі, для досягнення цілісності оперної вистави в музично-сценічних компонентах.

Основою процесу навчання предмету «Читка партитури» є первинне володіння професійними знаннями: розуміння складу оркестру, співвідношення тембрального звучання різних інструментів. А для цього необхідно вивчати діапазони струнних та духових інструментів, різновиди ударних тощо. Важливим є ознайомлення з предметом «Композиція», що дає уявлення про те, як втілюється композиторська думка в музичний матеріал.

У сукупності весь цей «багаж» знань дає можливість майбутньому режисеру стати високопрофесійним митцем. А від педагога вимагається кропітка робота з втілення всіх цих якостей та навичок у студентів.

Наведу приклад. Одна з моїх студенток здобула музичну освіту як соліст-інструменталіст (дерев'яний духовий інструмент) – звичайно, їй простіше читати інструментальну складову партитури, вона краще знає оркестрові строї, ключі та транспонуючі інструменти. Ще одна студентка здобула освіту як соліст-вокаліст – їй легше дається читати у партитурі вокальну та хорову складову, вона краще розуміє вокальні діапазони, типи голосів та тембральну природу голосу. Проводячи, у тому числі, спільні заняття, кожна з них, доповнюючи одна одну, «підтягує» прогалини, для кращого розуміння музичного тексту та майбутнього звучання вистави.

Висновки. Читка партитури – це ключова навичка для музичного режисера, що формує його художнє бачення, професійну мову та інтерпретаційну глибину. Завдання викладача – не лише передати технічні навички, але й сформувати слухове й образне мислення, що дозволить студенту працювати з музичним матеріалом як з інструментом та засобом режисерського втілення.

Список використаних джерел

1. Клебанов Д. Мистецтво інструментовки. Київ.: Музична Україна, 1972.
2. Барсова І. Книга про оркестр. К.: Музична Україна, 1981.
3. Хашчеватська С.С. Інструментознавство. В.: Нова книга, 2008.
4. Pierre Boulez. Music Lessons: The Collège de France Lectures. University of Chicago Press, Chicago, 2019.

Practical and Theoretical Aspects of Teaching Students – Music Directors to Work with a Score

Abstract. *The article examines the practical and theoretical aspects of teaching students – music directors to work with a score. The importance of reading a score as a mandatory discipline that forms the artistic vision, professional language and analytical competence of a future director is substantiated. Pedagogical approaches to teaching, taking into account students' musical experience and the role of cooperation with a conductor to achieve the integrity of a musical and stage work are analyzed.*

Keywords: *reading a score, music directing, music education, pedagogy, stage art.*